
Kreftregisteret 50 år

Det er jo gjennomgaaende Feilen i Norge, at man mangler Forstaaelsen af at i vore Dage fordres Kundskab og Dygtighed mer end nogensinde.

Sophus Lie
1842-1899

Fra begynnelsen av 1950-årene har Kreftregisteret vært i medisinenes tjeneste i uavbrutt kamp mot det som på den tiden ble kalt "en av våre alvorligste folkesykdommer – legekunstens største gåte". Nå er 50 år gått siden den formelle opprettelsen, og det faller naturlig å spørre om utforskningen av kreftsykdom er kommet vesentlig lenger siden den gang. Gåten er nemlig ennå ikke løst! Spørsmålet kan utvilsomt besvares med et ubetinget ja: Framgangen har vært stor på nær sagt alle problemfelter. Det er selvsagt et helt annet spørsmål om Kreftregisteret har bidratt til denne framgangen. Ser man på publikasjonslisten for halvsekket, kan det imidlertid neppe være tvil om at også her må svaret bli ja. Men gjelder spørsmålet om alt det som er gjort, er ny, vesentlig og varig erkjennelse, må svaret bli nei først og fremst fordi forskningsresultater må omprøves og sikres, og dette tar stor plass på publikasjonslisten. Men forøvrig har Kreftregisteret bidratt til flere etiologisk/patogenetiske gjennombrudd, for eksempel innenfor yrkesmedisin med derav følgende preventive tiltak, til nyerkjennelse på området føflekkreft, underlivskreft, kreft i skjoldkjertel, magesekk og munnhule/svelg, og dessuten hva gjelder beste kirurgiske behandling ved endetarmskreft samt forebygging av for tidlig død ved masseundersøkelse av brystkreft hos kvinner. Ved anslag kan man vise til tusener av sparte liv og leveår. Dette godtgjør at institusjonens innsats har vært vesentlig både for internasjonal forskning og for forebygging og behandling av kreftsykdom i Norge. Skulle man ensidig velge å spørre om nytten, må menneskers bedre liv og velferd i fortid og framtid kunne borge for at Kreftregisteret har vært pengene verd.

I Kreftregisteret har ulike fagdisipliner møttes opp gjennom årene. Til å begynne med samarbeidet epidemiologene med patologene og sykehuslegene om registrering av krefttilfeller. Senere kom forskningen og med den matematisk statistikk, informasjonsteknologi, yrkesmedisin og onkologi. Tar man med fagpersoner og forskningsmiljøer utenfor Kreftregisteret, blir konklusjonen at institusjonen har vært et samlingssted for tverrfaglig samarbeid og tverrvitenskapelig forskning. Flere av de mest avanserte studiene har vært frukter av multidisiplinært hardkjør.

Epidemiologien, et hjørnesteinsfag for koding, klassifikasjon og forskning ved Kreftregisteret, er nå inne i en brytningstid. På midten av 1990-tallet ble epidemiologien anklaget for å være tredjerangs vitenskap i et av verdens fremste naturvitenskapelige tidsskrift. Det meste av kritikken har, den gang som senere, kunnet knyttes til epidemiologisk kausalitetsforståelse. Uroen som dette har skapt i egne rekker, har ikke lagt seg. Ledende tidsskrifter kommer med stadig nye forslag til metodiske og begrepsmessige revisjoner. Det kan faktisk se ut som et paradigmeskifte er nært forestående. Dette angår selvfølgelig Kreftregisteret som gjennom hele halvsekket har fulgt med på og gjort bruk av epidemiologisk-statistiske og andre landevinninger. Dette er også bakgrunnen for at Kreftregisteret siden sekelskiftet har arbeidet med å opprette en egen avdeling for epidemiologisk grunnforskning. Den vil utvilsomt få store oppgaver og bl.a. måtte beskjefte seg med nåtidens paradigmatisk forvitring som grunnlag for revisjon eller nyskapende forståelse.

Ovenstående sitat er uttalt av en av de meget få giganter i norsk forskning. Spørsmålet er bare om det fortsatt, mer enn hundre år etter, har aktualitet? Utlagt sier han at vi må fordre toppytelse overalt i samfunnet, noe som innebærer at elite-tenkning og elite-krav må fremmes overalt, ikke minst i forskningen. Man må framelske det framragende på alle samfunnsområder, ikke bare i idrett, sport og musikk. Dette er bare mulig om det nåværende utdannings- og forsknings-Norge omstruktureres på en måte som skaper elite på alle viktige samfunnsområder, nær sagt for enhver pris. Hvis ikke, vil den naturvitenskapelige kultur-phtisis fortsette på ubestemt tid.

Hittil har man i dette landet støtt mot en vegg av anti-elite holdninger i nær sagt alle deler av folket. Kan vi håpe på en snarlig forandring? Ikke hvis man skal tro hva som skjedde våren år 2001: Motstrøms, men med seig vilje til å lykkes, hadde Kreftregisteret i flere år forsøkt å bygge opp i sin midte et miljø for framragende kreftforskning. Det ble utviklet spisskompetanse hos kreative mannskaper. Regjeringen (Ap) fant imidlertid et slikt fokus for vitenskapelige toppytelser ganske unødvendig, i alle fall ikke mer viktig enn at Kreftregisteret kunne stripes for forskningsaktivitetene og den gjenværende kreftregistrering innlemmes i et nyetablert statlig forvaltningsinstitutt med ymse oppgaver. Femtiårsfesten hadde derfor blitt gravøl om det ikke var for formannen i Sosialkomiteen, J.Alvheim, Fremskrittspartiet og Stortinget. Vår hyldest går til J.Alvheim som har latt oss få beholde håpet

i det minste om at framragende norsk naturvitenskap allikevel kan bli del av vår framtidige kultur. I Kreftregisteret kan vi uansett imøtese arbeidsro i et elitevennlig miljø i dekadene som kommer. Oppgavene å ta fatt på er enorme.

Kreftregisteret retter en varm takk til alle samarbeidspartnere gjennom et halvsekel for resultatskapende hjelp og innsats. Vi takker også redaktøren i *Norsk*

Epidemiologi, T.P.Flaten, for at vi fikk anledning til å lage dette jubileumsnummeret. Artiklene mellom disse permer er ikke ment å være noe annet enn en representativ speiling av det som foregikk av hverdagsforskning ved Kreftregisteret i det noe turbulente år 2001. Slik må dette jubileumsnummeret leses. Alle forfatterne og engelskkonsulent D.Griffith berømmes for innsatsen.

Gjesteredaktør
Eystein Glattre

Kreftregisteret, Montebello, 0310 Oslo
eystein.glatte@kreftregisteret.no